

CENTRUL PENTRU DREPTURILE OMULUI DIN MOLDOVA

ЦЕНТР ПО ПРАВАМ
ЧЕЛОВЕКА В
МОЛДОВЕ

THE CENTER FOR
HUMAN RIGHTS
OF MOLDOVA

MD-2012, Moldova, Chișinău,
str. Sfatul Țării, 16

Tel: 234 – 800; Fax: 225 – 442
E-mail: cpdom@mdl.net

RAPORT TEMATIC

***Realizarea prevederilor Hotărârii Guvernului R. Moldova nr. 732
din 16 septembrie 2013 cu privire la Centrul Republican de
Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de
asistență psihopedagogică***

Elaborat: Tatiana Crestenco

Șef, Serviciul protecția drepturilor copilului

Chișinău, 2014

1. Contextul

Prezenta analiză este o continuitate a Raportului tematic realizat de avocatul parlamentar în anul 2011 privind funcționarea mecanismelor stipulate la alin. (7) art. 43 din Legea învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995¹, a constatărilor și recomandărilor avocatului parlamentar la acest subiect.

2. Cadrul legal

Legea învățământului în art.15 statuează obligativitatea diagnosticării particularităților psihofiziologice a aptitudinilor și capacităților elevilor, ca bază pentru realizarea diferențierii procesului instructiv-educativ. Învățământul special este parte integă a sistemului de învățământ și are drept scop educarea, instruirea, recuperarea și integrarea socială a preșcolarilor și elevilor cu deficiențe psihice, fizice, senzoriale, logopedice, socioafective și de comportament sau cu deficiențe asociate. Diagnosticarea copiilor cu deficiențe psihice și fizice se efectuează, în prezența părinților sau a tutorilor, de către servicii medico-psihopedagogice ².

Dat fiind faptul că învățământul urmărește dezvoltarea personalității copilului, a capacităților și aptitudinilor lui spirituale și fizice la nivelul potențialului său maxim, pentru aceasta, prin norma legală de la alin. (7) art. 43 din Legea învățământului sînt oferite următoarele mecanisme: cabinete metodice, centre metodico-psihopedagogice, servicii psihologice, inspectorate pentru protecția copilului și comisii medico-psihopedagogice subordonate direcțiilor de învățământ.

La data de 30 martie 2012 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 60 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. Respectiva lege reglementează drepturile persoanelor cu dizabilități în vederea incluziunii sociale a acestora, garantării posibilității participării lor în toate domeniile vieții fără discriminare, la un nivel identic cu ceilalți membri ai societății, avînd ca bază respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Măsurile prevăzute de legea amintită vor duce la realizarea mai multor obiective printre care: crearea și asigurarea condițiilor adecvate de educație, instruire și pregătire profesională a persoanelor cu dizabilități; evitarea sau eliminarea oricăror forme de discriminare a persoanelor cu dizabilități.

Articolul 27 din Legea indicată prevede că persoanele cu dizabilități au acces liber la sistemul educațional de toate nivelele în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni. Dreptul la educație nu poate fi îngrădit pe motivul dificultăților de învățare sau al altor dificultăți cauzate de anumite dizabilități. Statul, prin intermediul autorităților și

¹ http://ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/raport_tematic_art._43_final.pdf

² Art. 33 alin. (2) Legea învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1997

instituțiilor responsabile, garantează persoanelor cu dizabilități condițiile necesare pentru educație, instruire, pregătirea profesională, formarea vocațională și formarea continuă, pe tot parcursul vieții, fără discriminare și în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni. Statul, prin intermediul Ministerului Educației și altor autorități publice centrale și locale competente, asigură accesul persoanelor cu dizabilități la educația preșcolară, școlară și extrașcolară pentru a obține studii medii generale, studii medii de specialitate și studii superioare adaptate necesităților individuale, în conformitate cu programul individual de reabilitare și incluziune socială. Ministerul Educației și instituțiile de învățământ, împreună cu reprezentanții asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități, stabilesc anual facilități pentru instruirea persoanelor cu dizabilități.

Articolul 29 menționează că persoanele cu dizabilități urmează studiile generale, studiile medii de specialitate și studiile superioare în instituții de învățământ în modul stabilit de Guvern. Pentru a optimiza accesul copiilor cu dizabilități la serviciile educaționale, aceștia sînt asigurați, în caz de necesitate, cu cadre didactice de sprijin/asistenți personali/alte servicii de suport și/sau cu adaptare rezonabilă.

Conținutul art. 32 statuează că pregătirea profesională și ridicarea nivelului profesional al persoanelor cu dizabilități se face în instituții de învățământ, în întreprinderi specializate și la locurile de muncă protejate, conform programului individual de reabilitare și incluziune socială.

Pregătirea profesională, ridicarea nivelului profesional și instruirea persoanelor cu dizabilități este realizată sub diferite forme, inclusiv învățământ de zi, învățământ seral, învățământ cu frecvență redusă, învățământ la distanță, învățare individuală, învățare în cadrul grupurilor, în clase speciale și conform planurilor de învățământ individuale, inclusiv instruirea la domiciliu sau în cadrul programelor de educație nonformală. Statul, prin intermediul Ministerului Educației, altor autorități publice centrale și locale competente, garantează asigurarea persoanelor cu dizabilități cu material didactic și instructive. Ministerul Educației elaborează și aprobă programe-cadru individuale de educare și instruire a persoanelor cu dizabilități.

Drept continuitate a realizării prevederilor menționate, Guvernul Republicii Moldova prin Hotărîrea nr. 732 din 16 septembrie 2013³ a dispus crearea instituției publice – Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică, subordonat Ministerului

³ Hotărîrea Guvernului nr. 732 din 16 septembrie 2013 cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică

Educației, a cărei misiune constă în asigurarea dreptului la educație de calitate pentru toți copiii. Efectivul limită al Centrului Republican este de **17** unități, dintre care: **o unitate de director al Centrului, asistat de contabil, specialist în tehnologii informaționale, asistent și șofer**, iar **alte 12 funcții** sînt deținute de persoane cu studii superioare în domeniul: **pedagogiei, psihologiei, psihopedagogiei, psihopedagogiei speciale, kinetoterapiei**.

Totodată la pct. 2 a actului normativ amintit, Guvernul **recomandă** consiliilor raionale/municipale și Comitetului executiv al unității teritoriale Găgăuzia instituirea Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică, în subordinea Subdiviziunii raionale/municipale cu atribuții în domeniul învățămîntului. Misiunea Serviciului constă în asigurarea dreptului la educație de calitate tuturor copiilor la nivel de raion/municipiu, iar scopul Serviciului este organizarea asistenței psihopedagogice la nivel raional/municipal. **Efectivul-limită** al Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică se stabilește în număr de **10 unități de personal**, dintre care: **șeful Serviciului, șef adjunct** al Serviciului (funcție suplinită de unul dintre specialiștii Serviciului), **șofer, personal de deservire** și respectiv **celelalte unități de personal, 6 la număr** sunt suplinite de personalul de profil precum: **pedagog în domeniul educației preșcolare, pedagog în domeniul învățămîntului primar și secundar general, psiholog, psihopedagog, logoped, kinetoterapeut**.

De asemenea, Guvernul **recomandă** autorităților administrației publice locale, cu competențe în domeniu, să asigure implementarea Hotărîrii nr. 732 din 16 septembrie 2013 **în limitele mijloacelor financiare aprobate**, luîndu-se în considerare limitele cheltuielilor și ale unităților de personal stabilite.

Anterior, avocatul parlamentar în Avizul înaintat Ministrului Educației la propunerea de proiect a Hotărîrii de Guvern cu privire la crearea Centrului republican de asistență psihopedagogică a venit cu unele sugestii ce ar contribui la o mai bună implementare a Hotărîrii de Guvern⁴, dar analizînd prevederile Hotărîrii de Guvern nr.

⁴ - prevederile pct. 3 din proiectul Hotărîrii Guvernului ar fi trebuit să capete un caracter obligatoriu, deoarece formularea existentă nu va asigura prin caracterul său opțional înființarea consultațiilor raionale. Prin urmare, Ministerul Educației va fi lipsit de parteneri la nivelul structurilor locale. Considerăm că în temeiul prevederilor art. 41 din Legea învățămîntului nr. 547-XIII din 21 iulie 1997⁴, Ministerul Educației deține pîrghiile juridice necesare pentru a propune înființarea structurilor locale într-un mod mai ferm.

În condițiile în care potrivit art. 21 din Legea cu privire la Guvern nr. 64 din 31 mai 1990 “Ministerele transpun în viață, în baza legilor republicii, decretelor Președintelui Republicii Moldova, politica Guvernului, hotărîrile și ordonanțele lui, conduc în limitele competenței domeniile încredințate și

732 din 16 septembrie 2013 a cărei prevederi sînt intrate în vigoare constatăm că nu s-a ținut cont de respectivele recomandări.

3. Analiza datelor acumulate și prelucrate

În pct. 3 al Hotărîrii Guvernului nr. 732 din 16 septembrie 2013 cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică enunțată supra rămîne la discreția consiliilor raionale/municipale instituirea Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică în limitele mijloacelor financiare aprobate, iar în pct. 8 al actului normativ este stipulată abrogarea Hotărîrii Guvernului nr. 42 din 24 ianuarie 1994 cu privire la instituirea consultațiilor republicane și raionale (orășenești) medico-psihologo-pedagogice pentru copii cu deficiențe fizice și mintale.

Astfel, în situația descrisă exista probabilitatea ca APL de nivelul II să nu creeze servicii care să acorde asistență cadrelor didactice de sprijin, specialiștilor, psihologilor din cadrul instituțiilor de învățămînt preșcolar, primar și secundar general, altor specialiști implicați în procesul de incluziune educațională, administrației publice locale, copiilor și familiilor acestora.

Este îngrijorător și inadmisibil faptul ca obiectivele⁵ și atribuțiile⁶ Serviciului prevăzute în actul normativ să rămînă fără realizare, fiindcă, în consecință, copiii cu

sînt responsabile de activitatea lor”, pct. 3 al proiectului Hotărîrii de Guvern ar trebui să poarte un caracter obligatoriu, prin aceasta să asigure structura funcțională a serviciilor ce urmează a fi create.

- efectuarea unui studiu prealabil cu utilizarea datelor existente, cu atragerea Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova în calitate de partener.

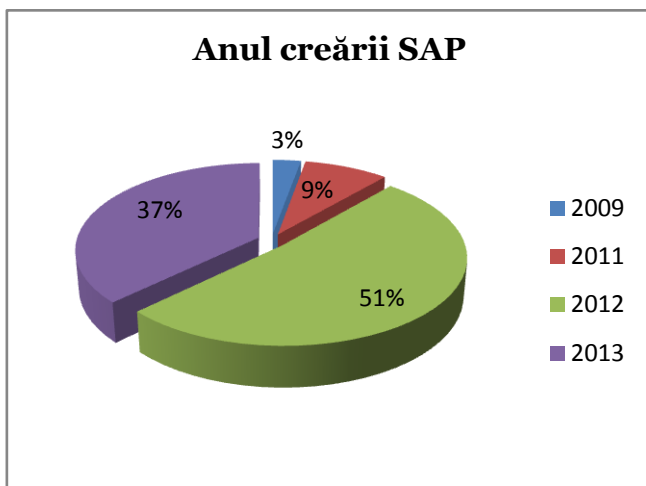
- totodată, Avocatul parlamentar considera că serviciile ce urmează să asigure funcționalitatea Legii învățămîntului, pot fi create la nivel regional prin comasarea a două sau trei unități teritorial administrative cu respectarea modului de subordonare și procesare a datelor.

⁵ Pct. 10 Anexa nr. 2 a Hotărîrii de Guvern nr. 732 din 16 septembrie 2013, Obiectivele Serviciului sînt: a) **evaluarea complexă** a dezvoltării copiilor și **identificarea** timpurie a **necesităților** specifice ale acestora; b) **stabilirea cerințelor educaționale speciale** și elaborarea recomandărilor privind măsurile de intervenție și serviciile de suport pentru incluziunea educațională; c) **acordarea asistenței psihopedagogice copilului și familiei** acestuia; d) oferirea asistenței metodologice cadrelor didactice, cadrelor didactice de sprijin, psihologilor, altor specialiști în lucrul cu copiii cu cerințele educaționale speciale sau copiii în situație de risc din sistemul de învățămînt preșcolar, primar și secundar general și administrației publice locale.

⁶ Pct. 11 Anexa nr. 2 a Hotărîrii de Guvern nr. 732 din 16 septembrie 2013, Atribuțiile Serviciului sînt: a) **realizează evaluarea complexă a copiilor** pentru incluziunea educațională, orientarea profesională; b) **stabilește cerințele educaționale speciale** și elaborează recomandări privind măsurile de intervenție și serviciile de suport pentru incluziunea educațională în funcție de nevoile specifice ale copilului; c) realizează reevaluarea copiilor cu cerințele educaționale speciale cel puțin o dată pe an; d) **emite recomandări privind formele de incluziune** (totală, parțială, ocazională) **a copilului** în activitățile educaționale la nivel de clasă/grupă, instituție de învățămînt și organizarea instruirii individuale a copiilor la domiciliu; e) **acordă asistență** psihopedagogică, logopedică, psihologică, precum și alte servicii, după caz, copilului integrat în instituțiile care nu dispun de servicii

nevoi educaționale speciale, copiii în situație de risc, delincvenți, etc. sînt cei care vor suferi în situația cînd nu vor fi alocate resurse financiare pentru crearea Serviciului.

Analizînd informația colectată, deducem că Serviciul de asistență psihopedagogică, în cele mai multe cazuri, a fost creat în toate unitățile teritorial-administrative în anul

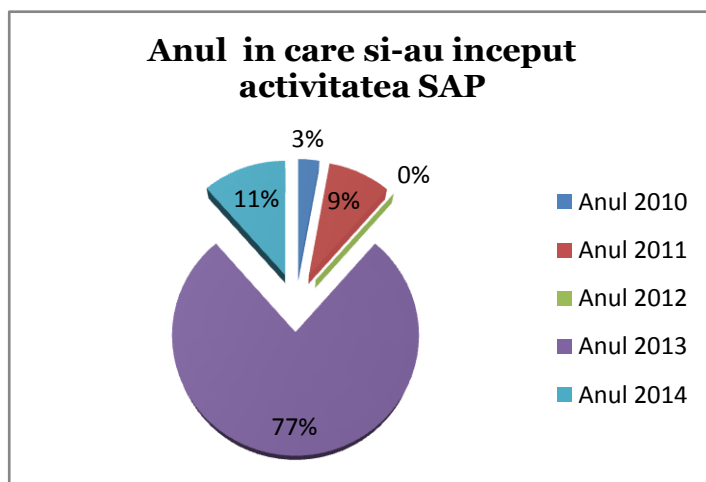

2012 (51%)  i a început activitatea în 2013.

 nt ietatea creării Serviciului de asistență psihopedagogică o deține raionul Criuleni. Inițial SAP Criuleni a activat cu denumirea de Serviciu psihologo-pedagogic  i asistență educațională, fiind constituit în anul 2009, prin Decizia Consiliului raional, tot atunci a fost aprobat  i Regulamentul

de funcționare, care ulterior, a fost ajustat la Regulamentul –cadru aprobat prin Hot r rea Guvernului nr. 732 din 16 septembrie 2013.

Prin Ordinul Ministrului Educației nr. 739 din 15 august 2011, raioanele Florești  i Ialoveni au fost desemnate pentru pilotarea modelului de educație incluzivă în

specializate; f) oferă asistență metodologică privind asistența psihopedagogică  i consilierea psihologică instituțiilor de  nvățăm nt preșcolar, primar, secundar general, precum  i altor instituții implicate în realizarea intervențiilor menite să rezolve probleme cu care se confruntă copiii; g) asigură  i coordonează organizarea de către instituțiile de  nvățăm nt a activităților de includere în procesul de educație incluzivă; h) colaborează cu comisiile multidisciplinare din instituțiile de  nvățăm nt în vederea evaluării copilului  i organizării procesului de educație incluzivă; i) **monitorizează, evaluează  i supervizează activitatea specialiștilor** implicați în procesul educației incluzive: cadrelor didactice de sprijin, responsabililor de educație incluzivă, psihologilor, precum  i activitatea altor specialiști; j) administrează baze de date  i **monitorizează** la nivel raional/municipal **situația tuturor copiilor** beneficiari ai serviciilor de asistență psihopedagogică (copii **cu cerințe educaționale speciale, copii expuși violenței, abandonului școlar, neglijării parentale, exploatării prin muncă, riscului de trafic de ființe umane, delincvenței juvenile  i comportamentelor deviante, riscului de apariție a bolilor cu transmitere sexuală, riscului de nutriție nesănătoasă, riscului de apariție a sarcinii timpurii** etc.); k) implementează programe de incluziune educațională a copiilor în situație de risc; l) inițiază  i dezvoltă parteneriate cu diferite structuri; m) desfășoară programe de informare-educare-comunicare  i sensibilizare publică; n) elaborează rapoarte de activitate pe care le prezintă subdiviziunii raionale/municipale cu atribuții în domeniul  nvățăm ntului  i le plasează pe pagina web a acestora.

instituțiile de învățământ. Serviciile de asistență psihopedagogică Florești și Ialoveni și-au început activitatea în același an cu suportul AO Lumos Foundation Moldova.

SAP Leova, la fel, și-a început activitatea în 2011, cu suportul CCF Moldova, pornind de la Planul de acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului în raionul Leova pentru anii 2010-2014.

În cele mai multe unități teritorial-administrative Serviciul de asistență psihopedagogică a început activitatea pe parcursul anului 2013.

În anul 1990 în municipiul Chișinău, pe lângă Direcția Generală Învățământ, Tineret și Sport, a fost creat Centrul de Diagnostic și Reabilitare „Armonie”, care îndeplinea pe de o parte funcția de centru metodic-psihologic ce acorda ajutor metodic psihologilor școlari, pe de altă parte acorda asistență psihologico-medicală elevilor cu probleme școlare și părinților lor. În Centru activau: 7 psihologi, 2 psihiatri, 1 psihoterapeut, 1 logoped, 1 narcolog, 1 sexolog, 1 masor și personal tehnic, etc, numărul total al angajaților fiind de 22,5 unități.

Activitatea Centrului de diagnostică și reabilitare „Armonie” era menită să contribuie la depistarea timpurie, diagnosticarea și profilaxia devierilor psihice, emoționale și de conduită ale elevilor. Activitatea CDR „Armonie” soluționa un cerc de probleme arzătoare de care se confrunta sistemul învățământului la acea etapă – menținerea sănătății mentale a minorilor, profilaxia și combaterea devierilor de conduită ce conduc la sporirea criminalității în rândurile minorilor.

Centrul acorda ajutor consultativ-metodic psihologilor școlari, elabora recomandări științifico-metodice, literatură de specialitate, coordona programele de activitate ale psihologilor școlari, organiza lunar mese rotunde, seminare teoretico-practice, seminare instructiv – metodice, formative, conferințe, consulta profesorii, învățătorii, educatorii, părinții, organiza seminare tematice, mese rotunde pentru profesori, educatori, medici, inspectorii pentru minori. Respectivul Centru a fost un model pentru incluziunea educațională a copiilor cu necesități speciale.

La 27 iunie 2013 CDR „Armonie” a fost reorganizat în Serviciul de asistență psihopedagogică care și-a început activitatea la 01 ianuarie 2014 cu un efectiv de 10,5 unități de personal comparativ cu 22,5 unități de personal ce activau în cadrul CDR „Armonie”.

3.1. Personalul

Potrivit Regulamentului-cadru de funcționare al SAP, activitatea curentă a serviciului urmează a fi dirijată de către șeful serviciului care trebuie să fie deținută de o

persoană cu studii superioare în domeniul pedagogiei, psihologiei, psihopedagogiei și psihopedagogiei speciale cu experiență profesională minimum de 5 ani.

Doar în raionul Cimișlia nu a fost suplinită funcția de șef al SAP.

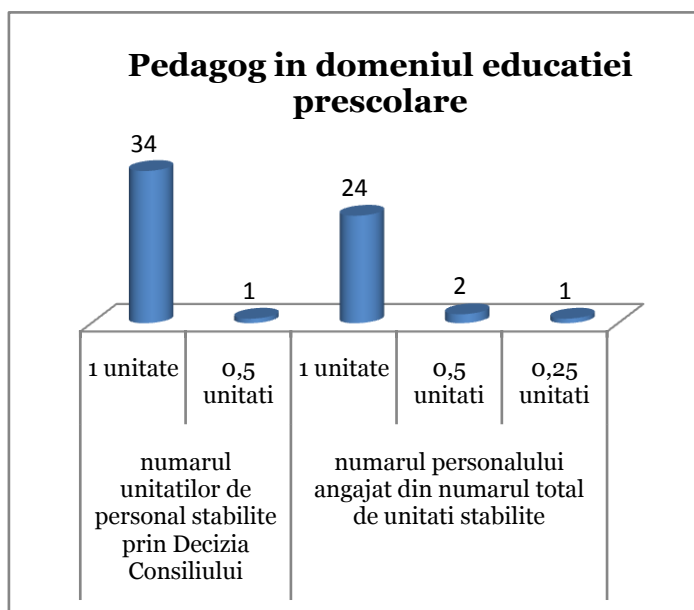
Funcția de șef-adjunct al serviciului este suplinită de unul dintre specialiștii Serviciului (psiholog, pedagog, psihopedagog).

Personalul de profil al Serviciului este constituit din: pedagog în domeniul educației preșcolare, pedagog în domeniul învățământului primar și secundar general, psiholog, psihopedagog, logoped, kinetoterapeut.

Atribuțiile pedagogilor, psihologilor, psihopedagogilor speciali din cadrul Serviciului sînt delimitate în baza criteriului de vîrstă al copilului, atribuțiile rebuie să fie specificate în fișele postului pentru fiecare angajat.

Pedagog în domeniul educației preșcolare.

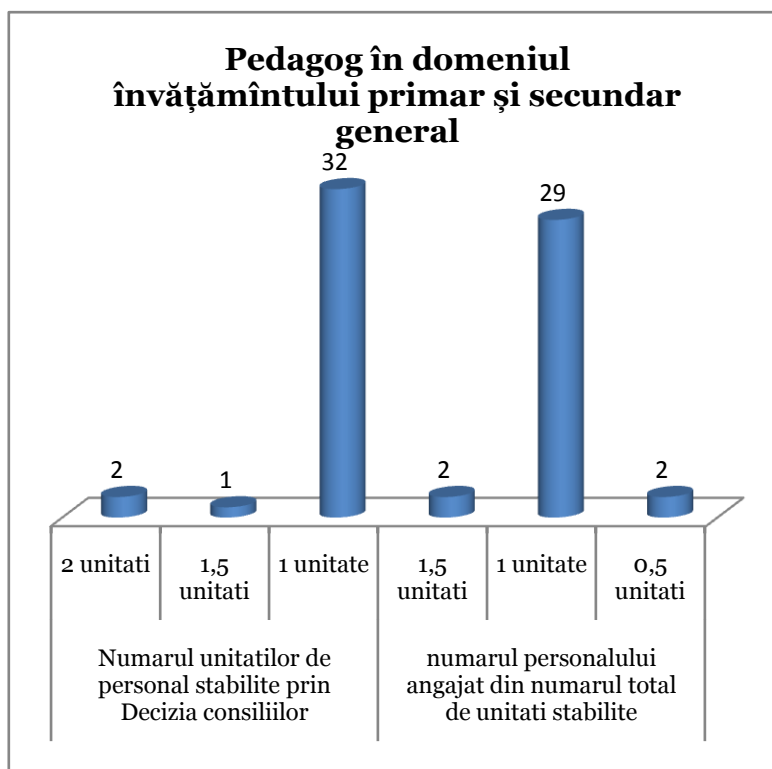
În cadrul SAP, pedagogul este cel care efectuează evaluarea pedagogică în scopul identificării nivelului de dezvoltare a zonei proxime, competențelor cognitive/educaționale actuale și potențialului de dezvoltare și achiziționare a noi competențe. De asemenea, pedagogul participă la stabilirea cerințelor educaționale speciale, a măsurilor de intervenție, serviciilor de suport pentru incluziunea educațională a copilului și formele de incluziune (totală, parțială, ocazională) a copilului în activitățile educaționale la nivel de grupă/clasă și instituție; participă la

elaborarea recomandărilor pentru planurile educaționale individualizate ale copiilor cu cerințe educaționale speciale; acordă asistență familiei copilului pentru dezvoltarea și educația acestuia; acordă asistență metodologică cadrelor didactice, cadrelor didactice de sprijin, comisiei multidisciplinare din instituția de învățământ; acordă asistență cadrelor didactice, cadrelor didactice de sprijin privind planificarea și implementarea adaptărilor curriculare.

Majoritatea consiliilor au aprobat în efectivul limită al SAP câte o unitate de pedagog în domeniul educației preșcolare și doar în raionul Hîncești a fost stabilită 0,5 unitate de personal.

După cum reiese și din diagrama de mai jos, 24 pedagogi din domeniul educației preșcolare sînt angajați pe un salariu. În unitatea teritorial-administrativă Bălți și Drochia 2 persoane activează pe 0,5 unități și într-un singur caz pedagogul în domeniul

educației preșcolare activează pe 0,25 unități. În Basarabeasca, Cimișlia, Glodeni, Leova, Ocnița, Sîngerei, Strășeni și Șoldănești această funcție nu este suplinită din cauza lipsei de specialiști cu studii și experiența necesară.

Pedagogul în domeniul învățămîntului primar și secundar general –

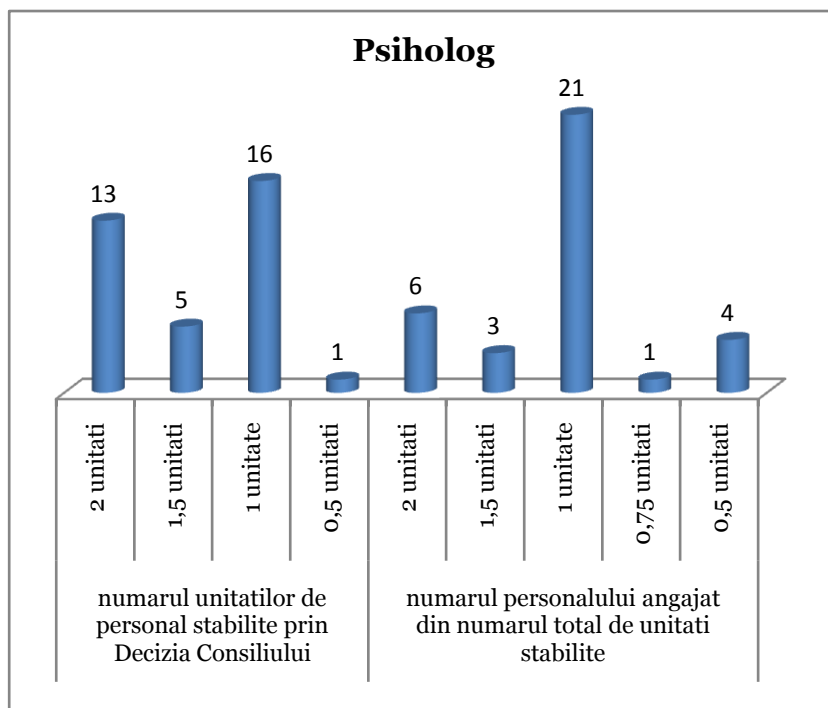
În ceea ce privește funcția de pedagog în domeniul învățămîntului primar și secundar general, Consiliul municipal Chișinău și cel raional din Glodeni au aprobat două funcții de pedagog, iar Consiliul raional Hîncești a aprobat 1,5 unități pentru funcția de pedagog, alte 32 unități teritorial-administrative au aprobat câte o unitate pentru respectiva funcție.

În raioanele Rezina și Șoldănești aceste funcții rămîn vacante, în municipiul Bălți și raionul Telenești pedagogii sînt angajați pe 0,5 unități salariale, iar în Glodeni și Hîncești personalul este angajat pe 1,5 unități salariale, în celelalte 29 unități teritorial administrative este angajat o persoană pe 1 unitate salarială.

Pedagogii sînt cei care efectuează evaluarea pedagogică, al cărei scop constă în identificarea nivelului de dezvoltare a zonei proxime, competențelor cognitive/educaționale actuale și potențialului de dezvoltare și achiziționare a noi competențe.

Psihologul – specialistul al cărui obiect de studiu îl constituie copilul în toate ipostazele fie sănătos sau aflat în dificultate.

Evaluarea/diagnosticarea psihologică are drept obiectiv examinarea și constatarea nivelului de dezvoltare a copilului, a potențialului și dificultăților de învățare, a particularităților personale care pot fi valorificate în identificarea căilor de ameliorare a dificultăților. La fel ca și pedagogul, psihologul participă la stabilirea cerințelor educaționale speciale, a măsurilor de intervenție, serviciilor de suport pentru incluziunea educațională a copilului și formele de incluziune (totală, parțială, ocazională) a copilului în activitățile educaționale la nivel de grupă/clasă și instituție. De asemenea,

psihologul este cel care participă la elaborarea planului educațional individualizat în parteneriat cu familia și specialiștii din comisia multidisciplinară din instituție; organizează activități de asistență psihologică și de consiliere a copilului și familiei acestuia; organizează și realizează activități de intervenție psihologică individuale și în grup; acordă asistență metodologică psihologilor, comisiei multidisciplinare din instituția de învățământ și cadrelor didactice în prevenirea, corecția tulburărilor prezente în dezvoltarea psihică și comportamentală a copiilor și organizarea consilierii părinților.

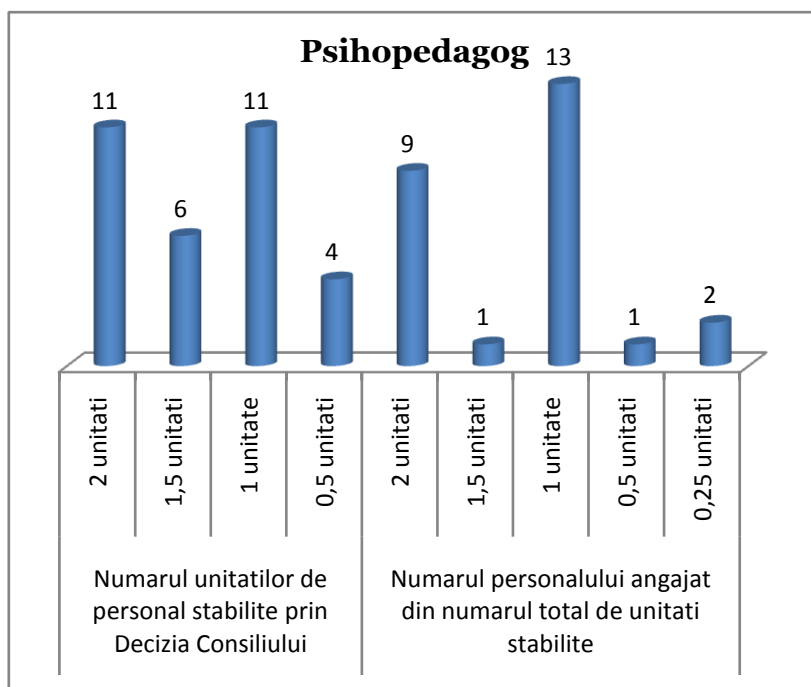
Rolul acestui specialist a fost apreciat în unitățile teritorial-administrative Briceni, Criuleni, Călărași, UTA Găgăuzia, Drochia, Hîncești, Leova, Ocnița, Sîngerei, Soroca, Strășeni, Șoldănești, Ștefan-Vodă, unde au fost stabilite câte 2 unități de psiholog.

În Anenii-Noi, Bălți, Dubăsari, Fălești, Nisporeni, APL-ul de nivelul doi a stabilit 1,5 unități de psiholog. Alte 16 consilii raionale au stabilit câte 1 unitate. Cu regret constatăm că în Telenești a fost stabilit doar 0,5 unități. În 21 unități teritorial-administrative activează câte un psiholog pe 1 unitate de salariu, în Briceni, Călărași, Drochia, Hîncești, Soroca, Ștefan-Vodă sînt angajați câte 2 psihologi, în alte 8 unități

teritorial administrative numărul personalului variază de la 1,5 unități la 1 unitate și 0,5 unități de personal.

Psihopedagog – specialistul care aplică metodele psihologiei experimentale în pedagogie, avînd la bază psihologia științifică a copilului.

În cadrul Serviciului de asistență psihopedagogică psihopedagogul este specialistul care pe lîngă atribuțiile ce le realizează în comun cu ceilalți specialiști, organizează și

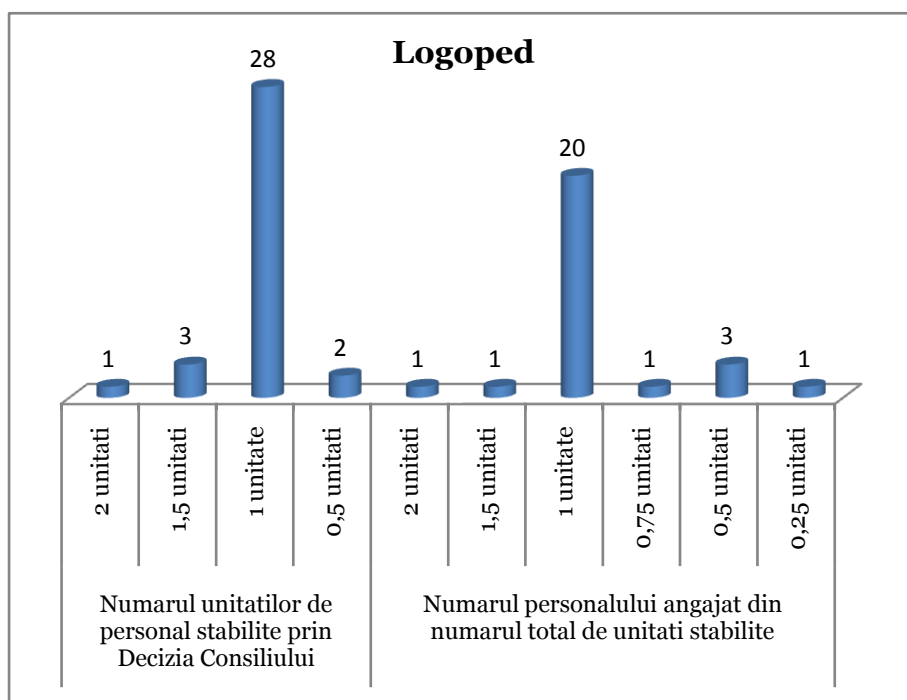

realizează activități de asistență psihopedagogică individuală și în grup; oferă asistență psihopedagogică familiei copilului pentru stimularea dezvoltării copilului; acordă asistență metodologică cadrelor didactice, cadrelor didactice de sprijin în planificarea și elaborarea adaptărilor curriculare la necesitățile copiilor cu CES.

După cum se vede și în diagrama alăturată, unitățile de psihopedagog aprobate prin deciziile consiliilor raionale variază între 2 și 0,5 unități. În raionale Basarabeasca, Fălești și Nisporeni nu s-au aprobat unitățile de psihopedagog. Nu au fost angajați psihopedagogi în cadrul Serviciilor de asistență psihopedagogică din Cimișlia, Drochia, Glodeni, Ocnița, Rîșcani, Ștefan-Vodă. În 2 unități teritorial-administrative au fost angajați psihopedagogi pe 0,25 unități de salariu.

Situația cînd consiliul raional aprobă 2 unități de psihopedagog, iar în serviciul de asistență psihopedagogică lucrează un psihopedagog pe 0,25 unități de salariu nu este una normală și eficientă din punctul de vedere, această situație avînd loc din motiv că în teritoriu lipsesc specialiștii cu pregătire specială în domeniu (ex.: SAP Sîngerei).

Logoped – specialistul care participă la elaborarea planului educațional individualizat în parteneriat cu familia și specialiștii din comisia multidisciplinară din instituția de învățămînt; organizează și realizează activități logopedice individuale și în grup; oferă asistență familiei copilului pentru stimularea dezvoltării limbajului și comunicării acestuia; oferă asistență metodologică cadrelor didactice, cadrelor didactice

de sprijin din instituția de învățământ și serviciile comunitare, etc. Serviciile logopedice se axează pe prevenirea și corecția tulburărilor de limbaj, dezvoltarea vocabularului.

Examinînd informația acumulată

constatăm că doar în raionul Basarabeasca în cadrul Serviciului de asistență psihopedagogică nu este unitate de logoped și doar Consiliul raional Drochia a aprobat 2 unități de logoped în cadrul SAP, iar consiliile raionale Glodeni și Cantemir au aprobat 0,5 unități de logoped în cadrul SAP, alte 28 unități teritorial-administrative au aprobat câte o unitate de logoped.

La capitolul numărul personalului angajat situația e diferită. În cadrul SAP din Bălți, Cantemir, UTA Găgăuzia, Glodeni, Nisporeni, Sîngerei, Strășeni, Ștefan-Vodă funcția de logoped nu este ocupată din cauza lipsei de specialiști, în cadrul SAP Sîngerei logopedul la fel ca și psihopedagogul activează pe 0,25 salariu și doar în cadrul SAP-ului din raionul Drochia au fost stabilite două unități de logoped, ambele funcții fiind ocupate.

Kinetoterapeut – specialistul care pune în aplicare ansamblul de tratamente pentru redarea funcției unor părți ale corpului prin mobilizare, la copiii ce suferă de afecțiuni motrice, ce ar duce la ameliorarea dezvoltării motorii și realizarea maximă a potențialului fizic al copilului.

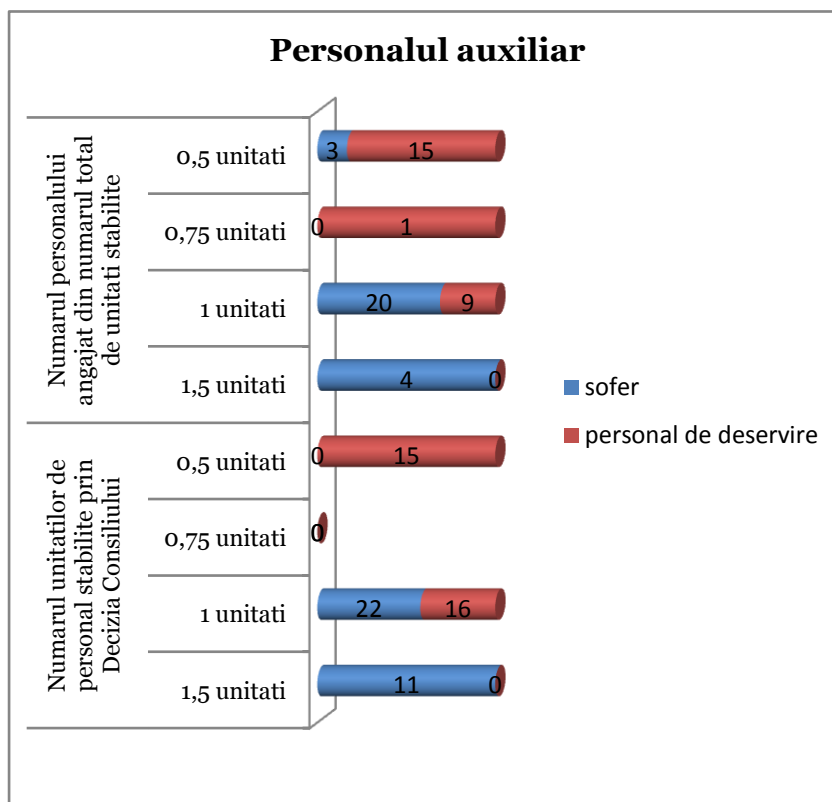
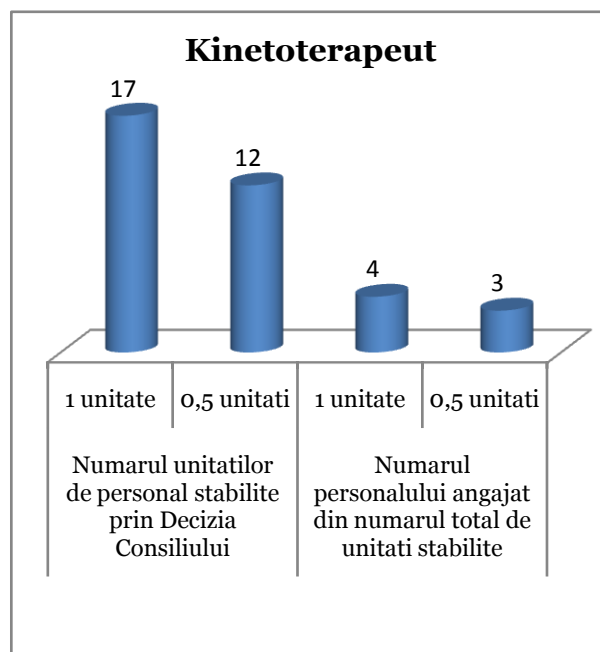
Din informația prezentată de autoritățile teritorial-administrative și care ulterior a fost generalizată reiese că în statele de personal a SAP-urilor din Bălți, Basarabeasca, Drochia, Dubăsari, Glodeni și Hîncești nu a fost aprobată unitatea de kinetoterapeut, deși, potrivit informației acumulate de Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova,

În anul 2011, în raionalele indicate numărul copiilor cu deficiențe motorii ce studiau în instituțiile de învățământ varia între 11 și 68 copii ⁷.

De asemenea doar în cadrul SAP-urilor din Cahul, Călărași, Căușeni, Florești, Ialoveni, Ocnița și Rezina funcțiile de kinetoterapeut sînt suplinite.

Prin urmare, în lipsa unor specialiști ce ar elabora programe recuperatorii și ar aplica tratamentele pentru recuperarea funcțiilor motorii, ameliorarea dezvoltării motorii a copiilor nu va fi posibilă, la fel nu va fi dezvoltat la maxim nici potențialul fizic al copilului cu necesități speciale.

Personalul auxiliar. Nu negăm importanța personalului auxiliar în cadrul SAP-urilor, dar în situația cînd a fost creată o structură specializată să acorde asistență copiilor și familiilor, cadrelor didactice, cadrelor didactice de sprijin, psihologilor din

cadrul instituțiilor de învățământ, iar din numărul total de unități stabilite 2 sînt ocupate de personalul auxiliar, sîntem impuși de situație să credem că SAP-ul nu-și îndeplinește misiunea atribuită în măsura corespunzătoare.

Alți specialiști. Pe lângă unitățile de personal stabilite prin Regulamentul-cadru cu

privire la organizarea și funcționarea Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică unele autorități publice locale de nivelul II au stabilit și alte funcții

⁷ http://www.ombudsman.md/sites/default/files/rapoarte/acces_educatie_final.pdf

necesare pentru asigurarea componentei medicale, care a decăzut prin abrogarea Hotărârii Guvernului nr. 42 din 24 ianuarie 1994. Nouă Hotărâre de Guvern nu prevede angajarea în cadrul SAP a specialiștilor ce se regăseau în vechea formulă: medic psihiatru, oligofrenopedagog, logoped, psiholog, tiflopedagog, surdopedagog, medic oftalmolog, medic surdolog, medic ortoped, medic otolaringolog⁸. Tocmai din acest considerent, unii reprezentanți ai APL-urilor din Dubăsari, Chișinău și Rîșcani, conștientizând importanța specialiștilor în domeniul medical, au angajat tiflopedagog, neurolog, psihoneurolog.

3.2 Evaluarea beneficiarului în cadrul SAP. Serviciile oferite beneficiarilor în cadrul Serviciilor de asistență psihopedagogică.

Pentru determinarea necesităților copiilor beneficiari ai serviciilor oferite de SAP în primul rînd se efectuează ***evaluarea inițială*** care se face în baza unui demers scris al instituției medicale, instituției de învățămînt (inclusiv instituții preșcolare și rezidențiale) sau la cererea părinților /reprezentanților legali. Demersul trebuie să conțină o scurtă expunere a problemelor de dezvoltare, învățare, probleme sociale sau de orice tip ale copiilor. La demersul de referire a cazului urmează a fi anexat, după caz, diagnosticul medical.

Referirea cazului la Serviciu se face cu acordul părinților sau a reprezentantului legal după caz, iar în situațiile în care aceștia refuză oferirea acordului privind examinarea copilului de către SAP, referirea se face de către instituțiile medicale sau cele de învățămînt.

Ulterior are loc ***evaluarea complexă*** a cazului care se efectuează în scopul: a) stabilirii nivelului de dezvoltare a copilului; b) identificării necesităților speciale de dezvoltare a copilului; c) stabilirii serviciilor și programelor de intervenție și sprijin care răspund necesităților de dezvoltare.

Evaluarea complexă se realizează în baza principiilor de abordare disciplinară, în domeniile psihologic, pedagogic, logopedic, medical și social, complexității evaluării în dinamică cu antrenarea specialiștilor calificați. Participarea părinților sau a reprezentanților legali la evaluarea copilului este obligatorie.

Evaluarea complexă sau diagnosticarea copilului are drept obiectiv examinarea și constatarea nivelului de dezvoltare a copilului, a potențialului și dificultăților de învățare, a particularităților personale care pot fi valorificate în identificarea căilor de ameliorare a dificultăților. În cadrul evaluării psihologice se pune accent pe următoarele

⁸ Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 42 din 24 ianuarie 1994

caracteristici ale personalității copilului: comunicare și limbaj; capacitatea copilului de relaționare; dezvoltarea cognitivă și potențialul de învățare; maturizarea socială; dezvoltarea volitivă.

Evaluarea complexă cuprinde următoarele evaluări:

- * evaluarea pedagogică;
- * evaluarea logopedică;
- * evaluarea medicală;
- * evaluarea socială

Evaluarea pedagogică are loc în scopul identificării nivelului de dezvoltare a zonei proxime, competențelor cognitive/educaționale actuale și potențialului de dezvoltare și achiziționare a noi competențe.

Evaluarea logopedică urmărește identificarea nivelului de dezvoltare a limbajului oral și scris al copilului, evidențierea tulburărilor de limbaj, caracterului, gradului și profunzimii acestora, stabilește potențialul de dezvoltare a limbajului copilului.

Evaluarea medicală evidențiază dezvoltarea fizică și starea de sănătate a copilului, cu specificarea factorilor care pot determina dificultăți de învățare, pronosticul cu privire la evoluția dezvoltării psihofizice a copilului și a capacităților de învățare în funcție de diagnostic. În evaluarea medicală, după caz, sunt implicați și medici specialiști pentru elaborarea recomandărilor corespunzătoare.

Evaluarea socială relevă problemele din mediul familial și școlar, dificultățile socio-economice care pot afecta dezvoltarea armonioasă a copilului și determină dificultățile de învățare, se efectuează în scopul valorificării resurselor comunității și familiei în procesul de incluziune educațională/socială a copilului.

Pentru a fi asigurată o relevanță, dar și un caracter complex al evaluării, în cadrul SAP-ului sînt efectuate evaluări complementare, ex: evaluarea situației școlare, evaluări psihologice aprofundate, etc. În cadrul evaluărilor sînt utilizate teste precum și instrumentele de evaluare elaborate de Serviciu.

După efectuarea evaluării, în cadrul Serviciului se elaborează un proces-verbal de ce cuprinde un rezumat al fiecărui tip de evaluare, de asemenea, procesul-verbal conține concluzii și recomandări, dar și concluzia generală de încadrare sau neîncadrare a copilului în categoria celor cu necesități speciale.

În rezultatul evaluărilor este întocmit un Plan individual de asistență psihopedagogică, logopedică, socială. Tot în acest plan se conțin și recomandările

pentru părinți, cadre didactice, alți specialiști care asistă copilul în procesul de reabilitare.

Forma de incluziune este stabilită în funcție de rezultatele evaluării. Specialiștii elaborează recomandări privind metodologia educațională și copilului îi sînt recomandate serviciile și instituțiile specializate.

Copiii care au fost luați în evidența Serviciului de asistență psihopedagogică sînt evaluați o dată în an. În caz de necesitate evaluarea/reevaluarea poate avea o altă periodicitate.

În cadrul SAP este oferită asistență psihopedagogică și metodologică.

Asistența psihopedagogică se realizează în scopul:

- Promovării accesului la educație;
- Abilitării/ reabilitării dezvoltării copilului care prezintă dificultăți sau probleme de învățare, de adaptare, de relaționare, de comunicare, etc.

- Prevenirii dificultăților și a instituționalizării copilului;
- Orientării școlare, profesionale, sociale;

Asistența psihopedagogică se realizează prin:

- Informare și consiliere;
- Recomandarea/stabilirea serviciilor de suport: cadru didactic de sprijin, asistent personal, etc.;
- Realizarea terapiilor specifice: ludoterapie, logopedie, ergoterapie, etc.;
- Referirea spre instituții/servicii specializate;
- Evaluarea/reevaluarea progreselor cu stabilirea intervențiilor, evaluarea în dinamică, etc.

În cadrul SAP sînt dezvoltate și planificate următoarele programe de asistență specializată:

- a) **Servicii de logopedie** – prevenirea și corecția tulburărilor de limbaj, dezvoltarea vocabularului;
- b) **Consilierea psihologică individuală** – psihocorecție, îmbunătățirea imaginii de sine, a relațiilor interpersonale, modalități de rezolvare a situațiilor de conflict;
- c) **Prevenirea și terapia tulburărilor de dezvoltare** – formarea și dezvoltarea abilităților individual-cognitive, motrice, afective, motivaționale;
- d) **Consiliere educațională** – sprijin în depășirea dificultăților legate de realizarea obiectivelor educaționale;

e) **Orientarea școlară, profesională și socială**

– suport în valorificarea potențialului uman pentru armonizarea de sine accesarea unui program de formare profesională și integrarea în societate;

f) **Terapia ocupațională**

(ergoterapia, arteterapia, meloterapie) – sprijin în dezvoltarea abilităților și comportamentelor de adaptare ce permit satisfacerea nevoilor personale în corelație cu cerințele mediului ;

g) **Terapie prin joc** – îmbunătățirea stărilor emoționale, a comunicării și a relaționării prin intermediul jocului;

h) **Kinetoterapie** – ameliorarea dezvoltării motorii și realizarea maximă a potențialului fizical copilului;

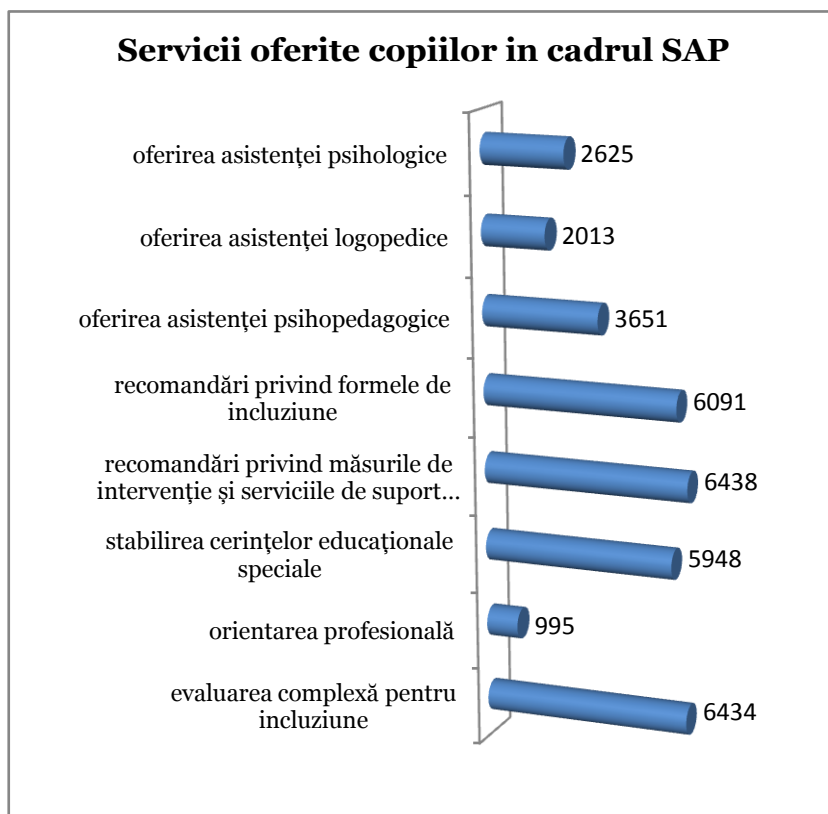
i) **Consiliere socială** – sprijin în dezvoltarea socială adaptativă și inserția socială.

Analizând informația prezentată, deducem că pe parcursul activității în cadrul SAP-urilor copiii au beneficiat de serviciile și programele nominalizate supra.

Astfel, după cum se observă și în diagramă, cei mai mulți copii au beneficiat de evaluare complexă pentru incluziune. Pentru 6438 copii au fost formulate recomandări privind măsurile de intervenție și serviciile de suport pentru incluziune educațională, iar pentru alți 6091 copii au fost întocmite recomandări privind formele de incluziune.

Serviciile oferite în cadrul SAP sînt adresate copiilor cu CES, copiilor expuși violenței, abandonului școlar, neglijării parentale, exploatării prin muncă, riscului de trafic de ființe umane, riscului de apariție a bolilor cu transmitere sexuală și riscului de apariție a sarcinii timpurii, dar și copiilor cu comportament deviant.

Totalizînd informația prezentată de specialiști privind activitatea Serviciilor de asistență psihopedagogică s-a observat că cei mai mulți copii care au beneficiat de serviciile SAP-ului sînt cei cu CES – 67 %, copiii expuși violenței constituie 13% din

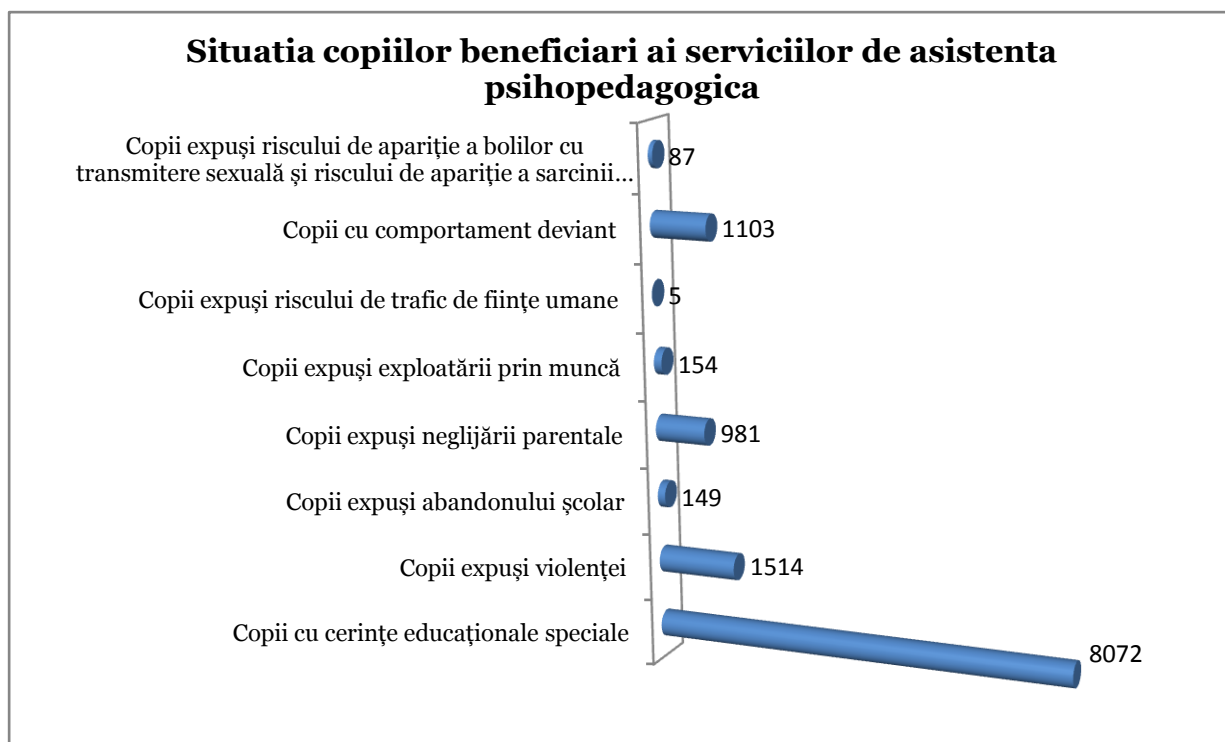

beneficiari, alți 9% copii sînt cu comportament deviant⁹, 8% din copii sînt expuși neglijării parentale, cîte 1% o reprezintă situația copiilor expuși abandonului școlar, exploatării prin muncă și riscului de apariție a bolilor cu transmitere sexuală și riscului de apariție a sarcinii timpurii, în doar 5 cazuri copiii sînt expuși traficului de ființe umane.

Pentru a consolida capacitățile și a forma percepții corecte în abordarea copilului cu cerințe educaționale speciale, Serviciul consultă și acordă asistență metodologică instituțiilor de învățămînt preșcolar, primar și secundar general, comisiilor multidisciplinare din instituțiile de învățămînt, cadrelor didactice, cadrelor de sprijin, psihologilor, logopezilor, altor specialiști care interacționează cu copilul, centrelor de resurse pentru educația incluzivă, familiilor, părinților sau reprezentanților legali ai copilului, autorităților publice locale.

Pe acest segment serviciul elaborează:

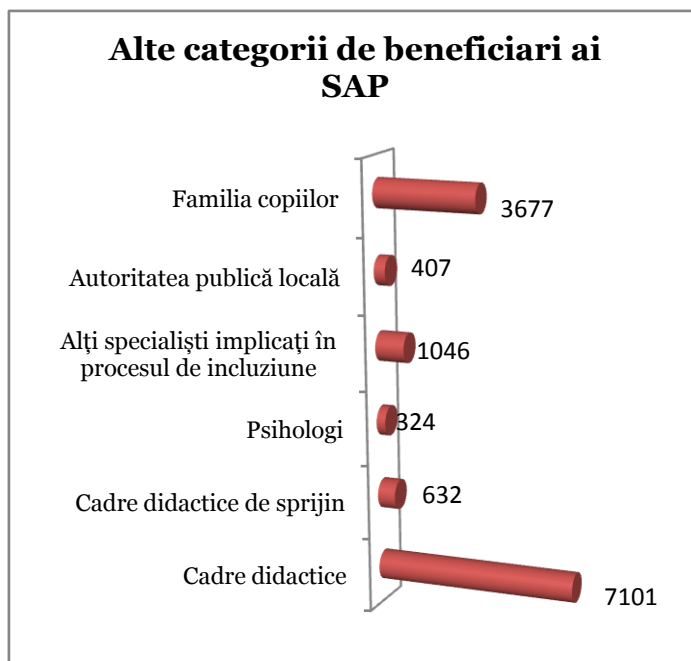
- Instrumente de evaluare;
- Diferite, materiale metodice pentru informare și asistență;
- Recomandări pentru perfectarea Planului Educațional Individualizat;
- Proiecte didactice model;
- Metodologii de evaluare; etc.

⁹ termen prevăzută în Hotărîrea Guvernului nr. 732 din 16 septembrie 2013, în pofida faptului că specialiștii din domeniul psihologiei, psihopedagogiei, membrii ai mediului aademic susțin că acest termen este depășit

Reieșind din scopul și misiunea SAP, care constau în asigurarea dreptului la educație de calitate tuturor copiilor și de organizare a evaluării și acordării asistenței psihopedagogice la nivel raional/municipal, de serviciile SAP au beneficiat și beneficiază cadrele didactice, cele de sprijin, psihologi și nu în ultimul rând familiile copiilor care au un rol esențial în redresarea situații minorilor.

După cum am menționat mai sus, parteneri ai Serviciilor de asistență psihopedagogică sînt și instituțiile de învățămînt în care studiază copiii cu CES. La nivelul instituțiilor de învățămînt sînt create comisii multidisciplinare, ce reprezintă acel cadrul instituțional ce

asigură accesul copiilor cu CES la educație a cărui scop este de a contribui la formularea politicilor, dezvoltarea practicilor, formarea culturilor incluzive în școală. Comisia multidisciplinară are rolul să faciliteze crearea unui mediu incluziv în instituția de învățămînt, deziderat care poate fi atins prin colaborarea cu părinții copiilor, cadrele didactice, reprezentanți ai autorităților, etc.

Comisia multidisciplinară, de regulă, elaborează Planul educațional individualizat pentru copil. Acest plan constituie un instrument foarte util de lucru și cuprinde acțiuni ce urmează a fi întreprinse, persoane responsabile, termeni de realizare a sarcinilor, etc.

La fel, comisia multidisciplinară, este cea care identifică elevii cu CES din școală sau comunitate și transmite cazul la SAP, la rîndul său, Serviciul, reieșind din atribuțiile funcționale,¹⁰ colaborează cu reprezentanții comisiilor multidisciplinare din instituțiile de învățămînt pentru a evalua copilul și organiza procesul de educație incluzivă.

¹⁰ Pct. 11 lit. h) din Regulamentul-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 732 din 16 septembrie 2013

Comisia multidisciplinară este acea verigă care asigură implementarea recomandărilor formulate de specialiștii Serviciului de asistență psihopedagogică, în absența acestui element, activitatea SAP-ului rămâne fără o aplicare adecvată și nu se reușește întocmai sensibilizarea opiniei publice asupra necesităților copiilor cu CES.

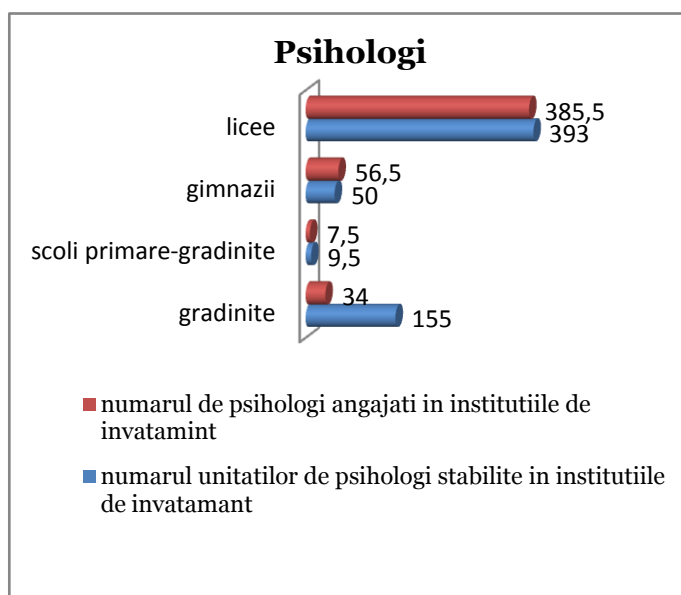
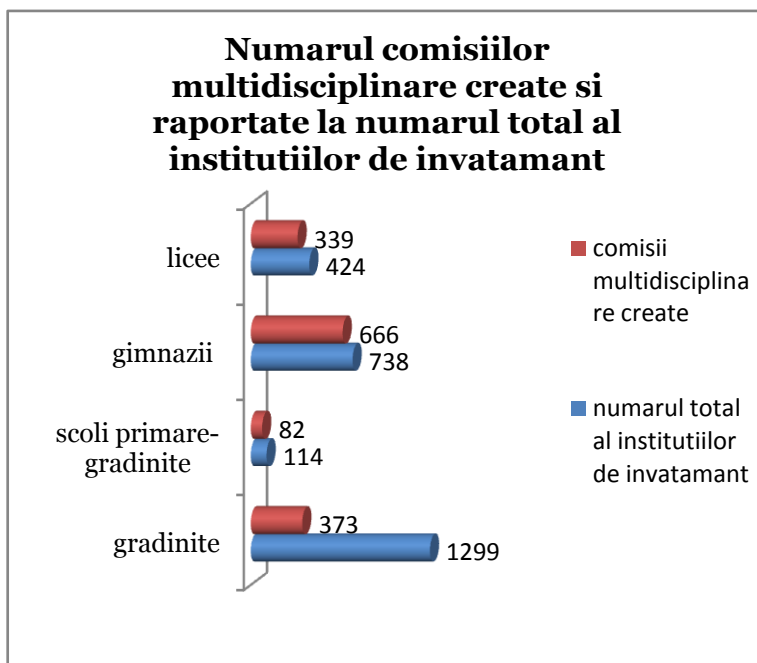
Cu regret, nu toți reprezentanții organelor responsabile au sesizat importanța acestei "verigi" și, după cum observăm și din diagramă, nu au creat la nivelul instituțiilor de învățământ Comisii multidisciplinare.

Un alt partener al Serviciului de asistență

psihopedagogică este psihologul din instituția de învățământ, importanța căruia am descris-o și în Raportul tematic privind funcționarea mecanismelor stipulate la alin. (7) art. 43 din Legea învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995.

Generalizînd informația, este necesar să remarcăm faptul că numărul psihologilor angajați în instituțiile de învățământ a crescut, dacă în anul 2011 erau 347 de psihologi în instituțiile de învățământ, în 2014 numărul celor angajați constituie 483 din numărul total de 607 unități stabilite.

La fel, am constatat că necesitatea unui asemenea specialist în instituțiile de învățământ a fost conștientizată de autoritățile din unele raioane¹¹ care au angajat psihologi și în cadrul gimnaziilor și grădinițelor, nu doar în licee cum era stabilit în anul 2011, numărul

¹¹ Anenii Noi, Bălți, Briceni, Cahul, Cantemir, Cimișlia, Chișinău, Dubăsari, Edineț, Hîncești, Ialoveni, Orhei, Rîșcani, Soroca, Strășeni, Ștefan-Vodă, Taraclia, Telenești, Ungheni

unităților de psihologi stabilite în instituțiile de învățământ, altele decât licee, variază de la 0,5 unități pînă la 152 unități. Angajarea psihologilor în instituțiile de învățămînd este un pas important și vine să sprijine copiii și/sau cadre didactice din grădinițe sau gimnazii.

4. Probleme identificate care împiedică buna desfășurare a activității SAP

Din informația recepționată și sistematizată, am realizat că specialiștii SAP-urilor se confruntă cu o serie de probleme unele dintre acestea fiind comune:

- Lipsa unităților de transport;
- Rigiditatea unor instituții de învățământ privind promovarea și dezvoltarea educației incluzive;
- Insuficiența personalului pentru realizarea evaluării complexe a copiilor cu CES și acordarea asistenței psihopedagogice copiilor și asistență metodologică cadrelor didactice (Cahul - pentru 104 instituții de învățământ preșcolar și preuniversitar au fost preconizate aceleași 10 unități în cadrul SAP-ului ca și pentru alte raioane care au între 50-75 instituții de învățământ, aceeași situație fiind atestată și în UTA Găgăuzia);
- Lipsa mecanismelor de evaluare a dezvoltării copiilor și de determinare a CES-ului;
- Prestarea neuniformă a serviciilor educaționale la nivelul instituțiilor și comunității;
- Lipsa modelelor de practici incluzive;
- Curriculumul nu este flexibil și nu este orientat spre valorificarea potențialului fiecărui copil, manualele nu sînt adaptate la cerințele educaționale speciale;
- Necesitatea instruirii continue a specialiștii SAP;
- Neîndeplinirea atribuțiilor funcționale de comisiile multidisciplinare intrașcolare, din cauza nivelului slab de instruire a specialiștilor în domeniul educației incluzive, care nu cunosc specificul lucrului cu respectiva categorie de copii;
- Îndeplinirea formală a certificatelor medicale ale copiilor de către lucrătorii din domeniul medical;
- Iresponsabilitatea părinților și lipsa de receptivitate față de necesitățile copiilor, părinți plecați peste hotare, părinți ce fac abuz de alcool;

"Pentru buna realizare a obiectivelor și sarcinilor ce-i revin Serviciului de asistență psihopedagogică este necesar de a rezolva, în primul rînd, problema resurselor umane și materiale, astfel ca toți actorii implicați în procesul educațional să-și unească forțele pentru o cauză comună - crearea condițiilor favorabile de integrare a tuturor copiilor în mediul educațional și social."
(Specialistii SAP Cantemir)

- Incompetența cadrelor didactice la elaborarea și realizarea unui Plan educațional individualizat;
- Participarea colaboratorilor SAP la examinarea în cadrul organelor de urmărire penală a cauzelor penale cu implicarea minorilor, asistarea copiilor în cadrul ședințelor de judecată, fapt ce perturbă activitatea SAP;
- Lipsa birourilor de lucru pentru colaboratorii SAP și a condițiilor adecvate de muncă (Chișinău, Edineț, Dubăsari, Ialoveni, Fălești – SAP dispune de un singur birou);
- Insuficiența mijloacelor financiare pentru buna funcționare a SAP;
- Reticența cadrelor didactice și a societății vis-a-vis de procesul de educație incluzivă;
- Lipsa unor instrumente de evaluare pentru cazurile specifice anumitor tipuri de dizabilități;
- Lipsa serviciilor de Educație incluzivă pentru: copiii cu dizabilități severe/multiple care nu sînt școlarizați și a copiilor cu CES de vîrstă preșcolară; numărul mare de copii în grupele de grădinițe, fapt ce nu permite identificarea și asistența timpurie a copiilor cu CES; lipsa serviciilor specializate pentru asistența copiilor cu autism, Down, alte tulburări specifice și asociate;
- Insuficiența specialiștilor calificați pentru asistența copiilor cu CES: cadru didactic de sprijin, psiholog, logoped, psihoterapeut, etc.;
- Lipsa reglementărilor procesului de evaluare complexă a dezvoltării copilului;
- Rata creșterii numărului de copii cu CES.
- Neadaptarea încăperilor pentru copiii cu deficiențe motorii (dificultăți de construcție a acestora la gradul necesar de înclinare); dificultăți în transportarea elevilor cu dizabilități motorii spre sălile de clasă situate la diferite etaje; Lipsa de echipament specializat în instituțiile de învățămînt;
- Lipsa prevederilor în cadrul legislativ privind statutul specialiștilor SAP, a modalității de atestare al acestora, etc.

Specialiștii din Anenii Noi și Basarabeasca au menționat că nu întîmpină dificultăți în realizarea obiectivelor și atribuțiilor SAP-ului cu toate că nu au completat statele de personal (Anenii Noi cu 10 state de personal, angajate sînt 8 persoane, iar în Basarabeasca au fost stabilite doar 5 unități de personal pentru SAP unde activează 4 persoane, dintre care un șef de serviciu și un șofer, alte 2 unități fiind ocupate de psiholog și pedagog).

5. Aspecte pozitive

Specialiștii din cadrul SAP Cahul au menționat că dispun de spațiu amenajat, dotat cu cele necesare, finanțare suficientă pentru acoperirea necesităților. SAP Sîngerei și Direcția de Învățământ Sîngerei au reușit să stabilească o conlucrare cu Direcția Finanțe, în ceea ce privește transparența și utilizarea resurselor financiare. Serviciul dispune de spațiu bine amenajat (4 birouri mobilate), materiale pentru lucru, unitate de transport. În decembrie 2013, împreună cu un specialist din cadrul Direcției Finanțe, au fost repartizate pe articole resursele financiare prevăzute pentru SAP (943 700 lei) și cele 2 % resurse financiare din componenta raională pentru instituțiile de învățământ prevăzute pentru Educația Incluzivă (1 585 200 lei).

Menționăm că ne-a surprins plăcut răspunsul specialiștilor din cadrul Direcției de învățământ Hîncești. Documentele identificau problema de care se confruntă specialiștii și cauzele ce o generează, mai mult, în urma analizei efectuate, au fost propuse și soluții pertinente din punctul nostru de vedere. Astfel am descoperit atitudinea responsabilă a specialiștilor din Hîncești, dar și nivelul înalt de profesionalism al acestora, pe care îl apreciem.

Un alt aspect pe care nu l-am trecut cu vederea este și faptul că fiecare Serviciu de asistență psihopedagogică dispune de Regulament intern de funcționare elaborat în baza Regulamentului-cadru aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 732 din 16 septembrie 2013 ce cuprinde aspecte specifice fiecărei unități teritorial-administrative. Regulamente interne de funcționare a Serviciului de asistență psihopedagogică complexe, clare și bine structurate am identificat la SAP-ul din Cantemir,

Prezenta analiză a fost elaborată cu suportul Consiliilor raionale, al specialiștilor din cadrul Direcțiilor de învățământ raionale și municipale și al Serviciilor de Asistență Psihopedagogice, care au fost receptivi la adresarea avocatului parlamentar și au prezentat informația completă în termeni restrînși, pentru ce și le aducem sincere mulțumiri.

6. Concluzii

Apreciem faptul că autoritățile statului contribuie la asigurarea respectării drepturilor copiilor cu dizabilități prin elaborarea și implementarea programelor de incluziune socială.

Un pas în plus în asigurarea respectării drepturilor copiilor l-a constituit și crearea Serviciilor de asistență psihopedagogică, elaborarea instrumentelor de lucru pentru specialiști (metodologii, ghiduri, planuri, etc.). Deși prin Hotărârea Guvernului nr. 732 din 16 septembrie 2013 s-a lăsat la discreția administrației publice locale asigurarea implementării respectivei hotărâri în limitele mijloacelor financiare aprobate, autoritățile publice locale au conștientizat importanța Serviciului de asistență psihopedagogică la nivel raional și municipal și au emis dispoziții de creare a serviciilor, identificând mijloace financiare.

Totuși pentru o mai bună funcționare a SAP-urilor este necesar ca toate instituțiile implicate în procesul de incluziune să-și conjuge eforturile, pentru un scop comun și nobil, cum este asigurarea respectării drepturilor copilului cu necesități speciale, indiferent de mediul de proveniență, gradul de dizabilitate, apartenența etnică, etc.

7. Recomandări

Pentru îmbunătățirea situației în partea ce ține de asigurarea condițiilor pentru dezvoltarea potențialului copiilor cu CES, **Ministerul Educației** de comun cu **Institutul de științe și Centrul republican de asistență psihopedagogică** urmează să elaboreze instrumente de lucru pentru specialiștii din cadrul SAP-urilor, dar și a membrilor comisiilor multidisciplinare intrașcolare.

De asemenea, fiindcă specialiștii din teritoriu au invocat mai multe dificultăți: reticența și slaba pregătire specială a cadrelor didactice, managerilor instituțiilor de învățământ în ceea ce ține de promovarea și dezvoltarea educației incluzive; neîndeplinirea atribuțiilor funcționale de comisiile multidisciplinare intrașcolare; incompetența cadrelor didactice la elaborarea și realizarea unui plan educațional individualizat; lipsa reglementării procesului de evaluare complexă a dezvoltării copilului; prestarea neuniformă a serviciilor educaționale la nivelul instituțiilor și comunității, **autoritățile centrale** de comun cu partenerii locali, **Directiile de învățământ** urmează să organizeze instruirea specialiștilor din domeniu, pentru a depăși situațiile de acest fel, dar și să elaboreze materiale informative pentru sensibilizarea opiniei publice.

O altă problemă identificată este lipsa prevederilor în cadrul normativ privind statutul specialiștilor din cadrul SAP-urilor, modalitatea de remunerare, promovare,

atestare, etc. a acestora. **Ministerul Educației** urmează să înainteze Guvernului proiectul de modificare a cadrului legal în aspectele enumerate.

Deoarece unii specialiști au relatat faptul că curriculumul școlar nu este flexibil și nu este orientat spre valorificarea potențialului fiecărui copil, iar pentru copiii cu CES nu sunt elaborate materiale corespunzătoare (manuale, caiete, atlasuri, etc), **Ministerul Educației**, reieșind din atribuțiile funcționale, în comun cu **Agencia de Asigurare a Calității** urmează să revizuiască curriculumul școlar și să elaboreze sau să adapteze materialele didactice la necesitățile copiilor cu CES.

Pe lângă aspectele menționate, s-a identificat și lipsa serviciilor de Educație incluzivă pentru copiii cu dizabilități severe/multiple care nu sînt școlarizați și a copiilor cu CES de vîrstă preșcolară; numărul mare de copii în grupele de grădinițe, fapt ce nu permite identificarea și asistența timpurie a copiilor cu CES; lipsa serviciilor specializate pentru asistența copiilor cu autism, Down, alte tulburări specifice și asociate. Prin urmare **Ministerul Educației** ar trebui să atragă atenție și la acest aspect, astfel ca și copiilor cu dizabilități severe/multiple care nu sînt școlarizați să le fie create condiții de dezvoltare a potențialului, iar numărul copiilor în grupele din grădinițe să fie redus, pentru identificarea copiilor cu CES de la o vîrstă fragedă și oferirea acestora a asistenței necesare.

Insuficiența specialiștilor calificați pentru asistența copiilor cu CES (psihologi, psihopedagogi, logopezi, psihoterapeuți, etc.) este o altă problemă identificată în mai multe unități teritorial-administrative care poate fi soluționată prin recalificarea profesională în cadrul **Institutului de științe ale educației**.

Ministerul Sănătății urmează să atenționeze lucrătorii medicali asupra necesității îndeplinirii corespunzătoare a certificatelor medicale ale copiilor, astfel ca specialiștii din cadrul SAP-urilor să poată elabora un plan de lucru individualizat corespunzător necesităților copilului.

Un alt set de probleme identificate pot fi remediate de **administrația publică locală**. Lipsa mijloacelor de transport, a încăperilor de lucru și a condițiilor adecvate pentru specialiștii SAP-urilor, adaptarea încăperilor din instituțiile de învățămînt, dotarea instituțiilor cu echipament special, etc., poate fi soluționată prin introducerea cheltuielilor în bugetul anual și prin atragerea investițiilor străine (ex.: proiecte, granturi) pentru aceasta este nevoie de mai multă perseverență.

Direcțiile de asistență socială și protecția familiei și primăriile locale, în calitate de autoritate tutelară, urmează să lucreze individual cu părinții iresponsabili în familiile cărora sînt crescuți copii cu CES, pentru a-i responsabiliza în scopul garantării incluziunii sociale a copiilor, iar tutorilor/curatorilor sau altor îngrijitori ai copiilor cu necesități speciale să le ofere suportul necesar în îngrijirea și educarea acestei categorii de copii.